

Gálik Zoltán

Az euróövezet új gazdasági kormányzási rendszerének alapkérdései

A legeltökéltebb európai integráció pártiak számára is nyilvánvaló vált, hogy az integráció történetének legsúlyosabb válságába sodródott. Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió (EMU) tizenkettedik születésnapján páratlan kihívásokkal szembesült az integráció ékkövének számító együttműködés. A déli uniós tagállamok, elsősorban Görögország, majd Portugália, Spanyolország és Olaszország, valamint az integráció egyik legtündöklőbb pályafutását felmutató Írország a század első nagy adósságválságának közepére sodródott. Az adósságválság kezelése az EMU első igazán nagy megmérettetése. Sokan kongatják a vészharangot az euró felett, és nagyon keveset adnának a túléléséért, egyes, elemzések már az Európai Unió végét jósolják. A tanulmány célja, hogy a megvizsgálja milyen okok vezettek a kialakult helyzethez, valóban veszélyben van-e az eurozóna, megoldást jelenthet-e egy vagy egyszerre több ország, kilépése az EMU-ból, valamint szeretné a kilépés alapvető problémáira felhívni a figyelmet. Végül felvázolja, milyen lehetséges hatása van a válságnak az integráció fejlődési pályájára.

Intő jelek

Az EMU felbomlásáról már annak létrejötte előtt tucatnyi szakértő értekezett. Nem volt ez másként az elmúlt évtizedben. Főleg az angolszász országok közgazdászai hívták fel a figyelmet az EMU tarthatatlanságára és mindenkor közele halálára. A vészjósló hangok ellenére az Európai Központi Bank és az euró kifejezetten jól teljesített, a világ egyik meghatározó valutájává tette a közös európai fizetőeszközt. A 2008-ban nyilvánvaló vált világgazdasági válság következményei felszínre hozták a rendszer gyengeségeit, a válság közvetlenül és közvetetten okozója lett a mai kritikus helyzetnek. Az azóta eltelt több mint három év alatt megsokasodott az eurozóna felbomlását jövendőző kritikus hangok száma. A görög adósságválság kitörését követően, 2010 tavaszán sokan már csak hónapokat adtak EMU túlélésére. Hiába azonban a vészjósló hangok, az EMU tovább élt, és valószínűleg erősen megváltoztatott körülmények között tovább fog élni. Hiba lenne azonban csupán a világgazdasági válságra fogni az eseményeket. Az EMU tervezői is követtek el hibákat, az elmúlt évtizedben pedig az Európai Unió tagállamai felelőtlen magatartásukkal letértek a tervezők által pontosan kigondolt útról.

2011 júliusának elején minden eddiginél erőteljesebben tértek vissza azok a jelek, amelyek bő egy évvel korábban megkongatták a vészharangot a monetáris integráció felett. A görög mentőcsomag a megszorítások dacára nem működik, újabb megszorításokra és mentőcsomagra van szükség. Írország esetében (bár az ír helyzet alapvetően különbözik a déli periféria válságától) hasonló fejleményektől tartunk. Portugália megsegítésének sikere is megkérdőjelezhető, ha pedig a válság a nagy uniós tagállamokra, Spanyolországra és Olaszországra is áttérjed, könnyen világgazdasági válsággá is fajulhat. A sor sajnos nem áll meg, és a világgazdasági válságot a többiektől elérően kifejezetten sikeresen kezelő Franciaország is feltűnt a horizonton. Intő jel, hogy a Moody's hitelminősítő 2011 júliusában Görögország államadósságát Caa1 minősítésbe sorolta, ami mindössze három szinttel van a csőd felett, Portugália három szintet zuhanva Ba2 minősítés kapott, ami például az állami nyugdíjalapoknak már nem teszi lehetővé, hogy Portugál állampapírokat vásároljanak, Írország pedig Ba1 minősítésre zuhan, és meglehet, két éven belül újra segítségre szorul. A görög államkötvények hozama az egekben jár, a 16%-ot is meghaladja, a spanyol 6.37% és az olasz 6% körüli szint pedig kivetíti a pénzügyi piacok bizalmatlanságát a nagy gazdasági súllyal bíró államok irányába.

Az Unióban 2010 tavasza óta domináns napirendi pont lett a válságkezelése, az uniós felsővezetők és a tagállamok megszámlálhatatlanul sok ülést tartottak az ügyben. A magyar EU Tanács elnökség kiemelt feladata volt a gazdasági válság hatásainak kezelésére kialakítandó szerződéses és intézményes együttműködés létrehozása. Az újabb görög mentőcsomag felkorbácsolta az EMU fenntarthatóságáról szóló vitákat. A higgadt értékeléshez alaposan szemügyre kell vennünk a monetáris integráció történetét és politikai gazdaságtanát. Az elemzés fő pillérei:

- az EMU helye az integrációban,
- az EMU létrejötte és legfontosabb alapelvei, a gazdasági kormányzás kérdése, Németország szerepe a monetáris integrációban,
- az alapelvek megsértésének folyamata,
- az adósságválság és az EMU,
- az EMU elhagyásának jogi, közgazdasági és technikai gátjai,
- a gazdasági kormányzás elmélyítésének dilemmái,
- alternatív fejlődési pályák.

A politikai integráció és a monetáris integráció történetének összefonódása

Az európai integráció huszadik századi megvalósítása politikai, azon belül is elsősorban biztonságpolitikai projekt, a gazdasági integráció pedig eszköze a megvalósításnak. Az Európai Szén- és Acélközösség a hadigazdaság alapjául szolgáló acél és széntermelést helyezte közös irányítás alá, az Euroatom a békés célú nukleáris energiával kapcsolatos tevékenységeket. Az Európai Gazdasági Közösség az államok alatti gazdasági szereplők érdekviszonyait mélyítette el kölcsönösen. A monetáris integráció igénye már az európai integráció korai szakaszában felmerült, és szorosan összekapcsolódott a politikai integráció megvalósításának kísérleteivel. A történelmi tapasztalatok ugyanis azt mutatták, hogy politikai célok elérése nem lehetséges erős, nemzetállamok feletti intézményi struktúrák nélkül. A „puha” nemzetközi intézményi keret létrehozása helyett ezért jöttek létre hatóságként az integráció alapintézményei. A monetáris integráció létrehozására tett kísérletek átszövik az integráció történetét, korántsem a fejlődés egyik végső koronájaként, inkább köztes eszközöként próbálták a tagállamok megvalósítani azt. A többi európai integrációs együttműködéssel szemben nemzetek feletti intézményi struktúrája azonban csak az ezredfordulóra épült ki.

A rövid életű Európai Fizetési Unió (1951-1958) a második világháború után hozzásegítette a nyugat-európai államokat pénzügyi kapcsolataik normalizálódásához, és sikeresen hozzájárult az árfolyam-ingadozások csökkentéséhez. Elszámoló központja a Nemzetközi Fizetések Bankja volt. A valuták konvertibilitásának részleges megvalósulása után (a teljes konvertibilitást egészen a nyolcvanas évek végéig nem sikerült elérni) az EFU megszűnt, a monetáris integráció csírait az Európai Újjépítési és Fejlesztési Szervezet által 1955-ben létrehozott Európai Pénzügyi Egyezményt (EPE) képviselt. Legfontosabb feladata a fizetési mérleg-hiánnyal szembesülő tagállamok megsegítése volt. Ezen országok számára a „Európai Alap” elnevezéssel közös pénzalapot hozták létre, amely kedvező feltételekkel nyújtott hitelt a deficittel bíró államoknak. Az EPE-t 1972-ben szüntették meg, arra hivatkozva, hogy a Nemzetközi Valutaalap hasonló tevékenységének duplikálása felesleges. A monetáris integráció intézményesítésére nem történtek komoly kísérletek egészen a hatvanas évek végéig. Willy Brand német kancellár és Georges Pompidou francia köztársasági elnök 1969 decemberében, a Hágai Csúcsértekezleten hitet tett a monetáris unió létrehozásáról. Az ún. Werner-terv a Pierre Werner luxemburgi miniszterelnök által vezetett bizottság javaslatára 1979-re tervezte a monetáris integráció megvalósítását. A monetáris unió egyik fő célja a meggyengült breton woodszi pénzügyi rendszer hátrányait elszenvedő nyugat-európai államok gazdasági együttműködésének erősítése volt. A tíz évesre tervezett átmeneti időszak végére a valutáknak teljesen és visszavonhatatlanul konvertibilisnek kell lenniük, a

hivatalos árfolyamokat pedig végérvényesen rögzíteni kell. A monetáris integráció a politikai integráció felé vezető út egyik konkrét területként került az integráció jövőjét tervező Tindemans jelentésbe 1975-ben. A hetvenes évek világgazdasági válsága azonban nem tette lehetővé, hogy a tervek megvalósuljanak.

1979-ben a módosított elképzelés azonban sikerhez vezetett. Az Európai Monetáris Rendszer (EMR), benne az Európai Árfolyam Mechanizmus, az ECU és az intervenciós alap létrehozása hozzájárult a tagállamok közti árfolyamkilengések csökkentéséhez, a valutaárfolyamok finom közelítéséhez. Az EMR tagság megalapozta a későbbi monetáris unióhoz vezető utat, de nem minden ország számára jelentett sikertörténetet. 1992. szeptember 16-án az Egyesült Királyság (aki nem sokkal korábban, 1990 októberében határozta el magát a belépés mellett) hatalmas spekulációs támadások miatt kényszerült kilépni az árfolyamrendszerből.

Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió (EMU) nyolcvanas évek végén felvázolt és a kilencvenes években megvalósított nagyszabású terve szorosan összekapcsolódik a politikai integráció tervével. A Tindemans jelentésben felvázolt célok azonban felemásan valósultak meg. Kétségtelen, hogy az Európai Unió létrehozása és az EMU nagyszabású politikai projekt volt, mint ahogy magának az európai integrációnak a létrehozása is bő három évtizeddel korábban. A hidegháború után alapvetően átformálódó európai térség addig nem látott kihívások elé állította az integrációt. Németország egyesülése új keretek közé helyezte az integráció tengelyének számító francia-német együttműködést. Németország a világháború lezárulása óta szuverenitásának fokozatos visszanyerését nagyban az európai integrációs intézményekben való beágyazódásával érte el, cserébe pedig a közösség finanszírozásában játszott meghatározó szerepet (főleg a Közös Mezőgazdasági Politika vonatkozásában: a transzferek nagy része Franciaországhoz áramlott, ezt hívjuk a komplementaritás alaplogikájának). François Mitterand a német újraegyesítés francia támogatásának egyik feltételeként szabta a nyugatnémet márka feladását, és az egyesített Németország elköteleződését az új, közös pénz létrehozására. A monetáris integráció tervének kidolgozása, majd létrehozása, a német gazdasági (elsősorban monetáris) modell európai szintű megvalósítása a német gazdasági hatalom multiplikálásával az egyesített Németországot az integráció változatlan elkötelezettjévé tette (a német modell más elemei is átkerültek a maastrichti szerződésbe ld. pl. szubszidiaritás elve). Franciaország számára a Bundesbank hegemoniájának megtörését, a német monetáris politika közösségi felügyeletét is jelentette a monetáris unió projektje. Németország bevonása mellett az elsődleges cél az integráció meghatározó világgazdasági szerepének fenntartása, a világpolitikai befolyás növelése volt. A

Delors-terv alapján három fázisban megvalósuló monetáris integráció a jegybankok közti együttműködés intézményi elmélyítését, a nemzetek feletti döntéshozatali kompetenciákkal rendelkező intézményrendszer létrehozását, végül a rögzített árfolyamrendszer bevezetését tartalmazta.

A monetáris integráció létrehozásának mikéntje már a kezdeti időszakban szembeállította egymással Franciaországot és az NSZK-t. A francia modell – amely a hetvenes években nagyobb részt külső hatásokra megbukott – a pénzügyi-valutáris integrációt hangsúlyozta, elsősorban az árfolyamkülönbségek szűkítésén keresztül érte volna el a gazdaságpolitikák összehangolódását. A franciák álláspontja szerint nincs értelme a gazdaságpolitikai koordinációból kiinduló megközelítésnek, addig, amíg a tagállamok nem állapodnak meg egy, a fizetésimérleg problémákkal küszködő országok számára segítséget nyújtó mechanizmusról. Hiszen az adott ország kormánya probléma esetén úgyis elsősorban a saját portáját szeretné rendbe tenni, feláldozva ezzel a közös célokat.

A német megközelítés ellentétes irányú volt, és a gazdaságpolitikák harmonizációját vette volna alapul a monetáris integráció eléréshez. Az elképzelés szerint az együttműködés elmélyülése az árfolyam ingadozások fokozatos csökkenésével jár, amit a nagyobb, stabilabb tagállamok segítenének. Monetáris tartalékaikat egy közös európai alapba helyeznék, amelynek felhasználásával vészhelyzetben megakadályozhatják a gyengébb valuták árfolyam-ingadozását. A német modell egyrészt az 1979-ben megindított EMR-ben, másrészt a kilencvenes években kidolgozott Európai Gazdasági és Monetáris Unió tervében valósult meg. Franciaország azonban azóta is többször került eltérő álláspontra Németországgal szemben az EMU gazdaságpolitikai kereteinek meghatározásában.

A maastrichti szerződés a politikai integráció felé jelképes és valódi lépéseket tett. A Közös

Kül- és Biztonságpolitika megfogalmazása, az Európai Unió név bevezetése az előbbi, míg a monetáris integráció felgyorsítása és intézményi kereteinek kiépítése a utóbbi kategóriába tartozik. A monetáris unió gazdasági előnyei nyilvánvalóak voltak: az árfolyamkockázatok és a tranzakciós költségek megszűnése, az egységes pénzügyi piac megvalósulásának felgyorsulása, az összehasonlíthatóvá váló árak miatt a piaci hatékonyság javulása, a tartósan alacsony árszínvonal elérése az eurozóna országaiban.

Maastricht: ha nem lehet gazdasági unió, bástyázzuk körül a monetáris uniót

Húsz évvel ezelőtt – akárcsak napjainkban – nyilvánvaló volt, hogy a teljes gazdasági uniót a tagállamok ellenállása miatt nem lehet létrehozni. Az integráció eme területének elnevezése

ennek ellenére magában hordozza azt, amit tervezői szükségesnek láttak elérni: Európai Gazdasági és Monetáris Unió. Ebből a monetáris unió megszületett de a gazdasági unió megvalósítása a mai napig nem történt meg (az EU az „konstruktív kétértelműség” módszerével gyakran játszik az elnevezésekkel: állít valamit, miközben még nem is az). Az EMU létrehozásával a gazdasági irányítás három nagy eszközéből (fiskális, monetáris és árfolyam-politika) az utóbbi kettő föderális szintre került. Klasszikus, tankönyvszerűen kivitelezett föderális megoldás született: valódi, nemzetállamoktól független intézményrendszerrel, a föderalista elméletek által megkívánt alapítószerződéssel (statútummal).

Hamis tehát az az érvelés, ami azt a látszatot kelti, hogy az EMU megalkotói nem foglalkoztak a teljes gazdasági unió gondolatával, vagy egyszerűen monetáris integrációt akartak volna létrehozni gazdasági integráció nélkül. Mivel lehetetlen volt az egyszerre történő elmozdulás a gazdasági unió irányába, ezért olyan eszközökkel bátyázták körbe a monetáris integrációt, amelyek biztosítják hatékonyságát és fenntarthatóságát. Ha az EMU sikerességét értékeljük, akkor az ott kialakított mechanizmusnak életképességét kell elsősorban elemeznünk.

Nyilvánvaló volt az EMU tervezői számára, hogy a közös monetáris és árfolyam-politikának a motorja a fejlett országok, elsősorban az egyesítés gondjaival terhelt, de még így is gazdasági vezető hatalom Németország lesz, haszonélvezői pedig a kisebb gazdasági erővel rendelkező tagállamok lesznek.

Közgazdasági oldalról megközelítve az integrációt egyértelmű volt, hogy a monetáris unió tagállamai nem képeznek ún. optimális valutaövezet. A közgazdasági ellenérvék egyértelműek voltak a monetáris unió tervezőinek is, mégis politikai döntést hozva belevágtak a projektbe. Az EMU a német monetáris politika modelljét vette alapul, a Bundesbank megközelítése tükröződik a statútumban, elsődleges célként az árstabilitás biztosítását tűzve ki célul (EK 105(1)), és az összes többi makrogazdasági célt ennek veti alá. Az Európai Központi Bankot jogi személyiségként hozták létre a tagállamok, és az EKB kizárólagos joggal dönthet a bankjegykibocsátásról az eurozóna országaiban.

Korábban létezett monetáris uniók összeomlásának tapasztalatai azt mutatták, hogy leggyakrabban a tagállami fiskális problémák monetáris eszközökkel való kezelése (pénzesítése / monetization) döntötte azokat romba, úgymint a Skandináv Monetáris Uniót (1872-1924) és a Latin Éremuniót (1865-1927). Az EMU tagság pedig nyilvánvaló veszélyt jelenthetett a monetáris unió előnyeit élvező tagállamoknak: alacsony kamatszinthez, olcsó hitelekhez juttathatja őket, így felelőtlen gazdaságpolitika esetén az állam túl tud költekezni.

Az EMU alkotói ezért "körbepátyázták" a közös monetáris politikát: megakadályozták, hogy a tagállamok felelőtlen költségvetési politikájából fakadó veszteségek a közös monetáris politikát bármilyen módon érintsék. A tagállamok (elsősorban Németország fellépésére) több alapvető féket építettek a rendszerbe:

1. A Stabilitási és Növekedési Paktum hivatott garantálni a felelős tagállami államháztartás vezetését. A tagállam nem léphet túl egy bizonyos költségvetési hiányt, nem adósodhat el jobban gazdasági teljesítőképességének egy bizonyos mértékéhez képest, ezáltal nem sújthatja a többi tagállam gazdaságát magasabb kamatlábakon keresztül, valamint az eurozóna gazdasági stabilitásába vetett bizalmat. Azt is mondhatjuk, hogy a Gazdasági Unió „puha” formáját, első, bátortalan lépését jelentik ezek a kritériumok.¹
2. A másik fontos tényező a gazdasági nehézségekkel küszködő országok Uniós szintű kisegítésének tilalma, az ún. „no-balout clause” a maastrichti szerződésben (MSZ 125 cikk). Németország rendkívül szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy ez a passzus kerüljön be a szerződésbe, mintegy megüzenve a felelőtlen gazdaságpolitikával működő országoknak, hogy ne játszanak arra, probléma esetén úgyis megmenti őket az Unió.
3. A harmadik fontos eszköz, hogy az Európai Központi Bank a maastrichti szerződés megalkotóinak akarata szerint nem kapta meg a végső hitelező („lender of last resort”) szerepkört, azaz nem nyújthat forrásokat bajba került bankok megmentésére (mint ahogy pl. az Amerikai Egyesült Államokban a Federal Reserve, vagy az Egyesült Királyságban a Bank of England, vagy Magyarországon a Nemzeti Bank megteheti). Az EKB ezen kívül nem vásárolhat az elsődleg piacon kormánykötvényeket.

A jelenlegi válságot nem a közös monetáris politika csődje váltotta ki, hanem

- az EK szerződés által kifejezetten nemzállami kezekben hagyott költségvetési politikák területén elkövetett tagállami kormányzati hibák: a versenyképesség csökkenés, az EMU burok alatt felvett olcsó hitellehetőségek, amelyet mind a tagállamok mind a tagállamokban működő pénzintézetek felelőtlenül kezeltek,

¹ A paktumot 1997. júniusában fogadták el a tagállamok (1466/1997/EK rendelet a tagállamok költségvetési egyenlegének felügyeletére és gazdaságpolitikáik összehangolására és 1467/1997/EK rendelet a túlzott hiány eljárásának alkalmazására.)

- világgazdasági válság hatásainak kezelése: a banki mentőcsomagok, a gazdasági növekedés megtorpanása majd a hosszantartó recesszió,
- az euróövezet „bástyáinak” leomlása: a EUSZ szerződésekor lefektetett majd később megerősített alapelvek megsértése

A Stabilitási és Növekedési Paktum, amely a tagállamok politikai döntése miatt fellazult, gyakorlatilag a válság kitörését megelőző években már megbukott. Betartatásának mechanizmusa elégtelennek bizonyult, a kialakított szankciórendszer gyengén teljesített, hiszen a tagállamok már a világgazdasági válság előtt megszegték a szabályokat. 2004-ben és 2005-ben különösen erős támadás indult a paktum szabályainak fellazítására. Franciaország (aki folyamatosan a paktum lazítását szeretné elérni) és Németország is hibáztatható azért, hogy 2005 márciusában módosításra került sor. A fő paraméterek megmaradtak, de a túlzott hiány eljárás elindítása megnehezedett².

2007 nyarától kezdve az EKB rendkívül erőteljesen avatkozott be a pénzügyi műveletekbe, biztosítva a rendszer működéshez szükséges likviditást. Nagy viták bontakoztak ki arról, hogy az EKB, megsértve az alapítószerződést végső hitelezőként működik-e (ez a tagállami jegybankok feladata), vagy, összhangban a szerződéssel csak a likviditás biztosítja. Az elemzők többsége szerint az első csomag a szerződéssel összhangban volt, a későbbiak azonban már nem. Az EKB folyamatosan kölcsönt folyósított azoknak a bankoknak, amelyek a hitelfelvételi nehézségekkel küszködő országok kötvényeiből vásárolták. Ezenfelül az EKB mintegy 75 milliárd euró értékben vásárolt közvetlenül ezektől az országoktól államkötvényeket a kötvénypiac egyensúlyát megőrizendő.

Hibák az Európai Gazdasági és Monetáris Unió létrehozásakor

1. A monetáris integráció is politikai döntés következménye, hasonlóan az Európai Közösség sok korábbi stratégiai döntéséhez. A bővítések sokszor estek ebbe a kategóriába (pld. éppen Görögország, vagy a keleti bővítések közül néhány), hiszen a csatlakozó államok

² „A túlzott hiány gyors kiigazítása érdekében a túlzott hiánnyal rendelkező tagállamoknak hatékony intézkedéseket kell hozniuk, és az egyszeri és ideiglenes intézkedésektől mentes, ciklikusan kiigazított egyenlegükben egy minimális éves költségvetési javulást el kell érniük. Viszonyítási alapként a túlzott hiánnyal rendelkező országoknak a ciklikus hatásoktól megtisztított, egyszeri és átmeneti intézkedésektől mentes, éves minimális költségvetési erőfeszítést kell teljesíteniük.” „A túlzott hiány esetén követendő eljárás során hozott tanácsi határozatok eljárási határidejét meg kell hosszabbítani annak érdekében, hogy az érintett tagállam jobban illeszthesse fellépését nemzeti költségvetési eljárásához és koherensebb intézkedéscsomagot alakíthasson ki.”

integrációérettsége többször alapvetően megkérdőjelezhető volt. A monetáris integráció esetében sokkal technokratább megközelítés kellett volna használni.

2. Hiba volt megengedni a hagyományosan fiskális lazasággal működő országok azonnali csatlakozását. A több körös bővítés, a kivárás, azaz a két évnél hosszabb EMR tagság előírása nagyobb felkészülésre és ellenőrzésre adhatott volna lehetőséget.

3. Keményebb monitoring rendszer kellett volna érvényesíteni a csatlakozási kritériumok betartásának ellenőrzésére. A görögök az Eurostat-ot és az egész eurozónát egyszerűen átverték hamis makrogazdasági mutatóikkal. De az eurozóna tagállamai sem játszottak tiszta játékot, hiszen Olaszország esetében a szürkegazdaság megbecsült teljesítményével javítottak az arányszámokon. Mindenesre intő jel volt, hogy 1997-ben még csak egyetlen ország, Luxemburg felelt meg a kritériumoknak, rá két évvel pedig 15@tagállammal indulhatott az unió.

A hibák közgazdasági szemmel nézve nem bocsáthatók meg, politikailag mégis érthetők, hiszen Németország alapvetően politikai projektként fogta fel az EMU létrehozását. A közös monetáris politika Németország hatalommultiplikátora. Az előnyök egyértelműek: egyrészt az alkalmazkodás költségei (transzformációs költségek) alacsonyak, hiszen a korábbi német monetáris politika valósul meg európai szinten. A német gazdaság mérete és európai beágyazottsága miatt a monetáris unió előnyeit messze a leghatékonyabban tudja lefölözni a tagállamok között. És ne feledkezzünk meg arról, hogy Németország még a jelenlegi válságból is többféleképpen profitál, igaz, egyre nagyobb kockázati felár mellett: a válság sújtotta gyenge euró az exportorientált német gazdaságnak kifejezetten kellemes, a bajba jutott országoknak juttatott kölcsönök pedig nem adományok, hiszen a kölcsönadók beszedik a kamatot értük (tévedés, hogy közvetlenül a német adófizetők pénze kerül görög, portugál, ír kézbe). Az államcsőd bekövetkezése természetesen sokat ront Németország (és a többi hitelező) helyzetén, de még ez a helyzet sem jelenti az adósságok leírását, és a totális veszteség bekövetkezését.

A pénzügyi válság hónapjaiban hajlamosak vagyunk megfedkezni a monetáris integráció sikereiről. Az elmúlt tíz év során az Európai Központi Bank jelesre vizsgázott fő feladatának teljesítésében: sikerült tartósan alacsonyan tartania az árszínvonalat az eurozóna országaiban, átlagosan 1.97%-on. Figyelembe véve azokat a nemzetközi rendszerben 1999-óta bekövetkezett gazdasági és biztonságpolitikai eseményeket, ez kiemelkedő teljesítmény.

Az eurozóna korábban magas inflációval sújtott gazdaságai a második világháború óta soha nem tapasztalt biztonságba kerültek ezen a területen.

Politikai válság soha nem látott módon

Az eurozóna egyes tagállamainak gazdasági összeomlása az integráció történetének eddigi legnagyobb gazdasági és politika válságához vezethet. A gazdasági válság továbbterjedését a későbbiekben vizsgáljuk.

A politikai válság eddig soha nem látott módon érintheti az Uniót: felvetődik az unilineáris fejlődési modell megtörése. Lineáris, mert az integráció dinamikája az elmúlt bő ötven évben változó intenzitású, de egyenes irányú volt. A neofunkcionalista integrációelmélet a szabadkereskedelmi övezet, a vámunió, a közös piac, a gazdasági unió, végül pedig a politikai unió vonalára fűzte fel az európai integráció modelljét. Az elmélet népszerűsége a hetvenes években megkopott, de a kilencvenes évek politikai integráció megvalósításának lehetőségével újra előtérbe került. A lineáris fejlődési pálya töretlennek mutatkozott az integráció történetében. Újabb és újabb funkcionális területek kapcsolódtak be, visszalépés (spill back) nem történt (tekintsünk el Grönland kiválásától, és a szavazási rendszerek néha túlzottan óvatos manipulálásától).

Univerzális, mert egészen a kilencvenes évek elejéig a közösségi vívmányokat az összes tagállamnak át kellett vennie, az újonnan csatlakozók pedig nem lehetett tárgyalási alap az *acquis* akár csak egy részének is az elutasítása. Az univerzalitás a kivétel rendszerrel (opt-out) a kilencvenes évek elején meggyengült. Az Egyesült Királyság és Dánia pontosan a monetáris integráció területén kapott lehetőséget a távolmaradásra, a rugalmas együttműködés@ bevezetése pedig egyre előrébb vetítette a több sebességes integráció képét. Ha az univerzális megközelítés meg is gyengült, egy adott szintről való visszalépésre még nem volt példa.

A közösségi majd az uniós szerződések midig is kényszerűen ügyeltek arra, hogy a dokumentumok szövegezése az unilineritást sugallja, és határozottan kerültk a visszafordítás (kilépés, elhagyás, visszavonás) szabályozását.

Amennyiben a válság mégis a szétszakadás irányába terelné az integráció egyes területeit, veszélyes precedenst teremtené az integráció működésében.

A politikai válság másik jele a bizalmi válság kialakulása lehet a kilépő és a bent maradó országok között. Túl azon, hogy a kilépés önmagában is megkérdőjelezné a monetáris unió fenntarthatóságát (és a bizalomvesztés globális szinten érzékenyen érintené az eurót, így

az eurozóna tagállamokat) a kilépő ország gazdaságpolitikai kényszerpályája során hozott intézkedéseket sokan unfair-nek tarthatják. A leértékelés (még inkább a sorozatos leértékelés), aminek a célja a versenyelőnyhöz juttatása a kilépő országnak versenyhátrányba hozza a bent maradókat. Egy-két alkalommal ezt talán még elnézik (hiszen az egyik fő cél ez volt), de hosszú távon nem tolerálják. A tőkemenekülés miatt tőkére éhes ország pedig olyan eszközökhöz folyamodhat a tőke visszacsalogatására, amely ismét csak ütközőpont lehet a kiváló és a bent maradók között. A jelenlegi rendszerben a még nem EMU tagországok (az Egyesült Királyság és Dánia kivételével) az EMR tagság vállalásával az euró felé konvergálnak, és nem ellentétes irányba. A helyzet türelmetlenséget válthat ki egyes tagállamokban, akik valamilyen módon a hátrányok kompenzálására törekedhetnek (akár büntetővámokkal, ami viszont felveti az egész integráció alapjainak megingását).